

Ametnikueetika nõukogu koosolek

PROTOKOLL

Toimumiskoht: Suur-Ameerika 1, Tallinn

Toimumisaeg: 19.09.2025

Algus kell 9.30, lõpp kell 11.35

Juhatas: Külli Taro (eetikanõukogu esimees)

Protokollis: Anna Laido

Võtsid osa: Heiki Sibul, Airi Mikli, Aive Pevkur, Kaur Kajak, Jüri Mölder ja Heddi Lutterus.

Puudusid: Ulla Saar ja Mariann Märtsin.

Kutsutud: Kätlin-Chris Kruusmaa, Justiits- ja digiministeeriumi (JDM) korruptsiooniennetuse poliitika tiimijuht, kriminaalpoliitika osakond; Ott Velsberg, JDM digiriigi osakonna AI ja andmete talituse juhataja.

PÄEVAKORD:

- 1. Ülevaade korruptsiooniennetuse valdkonna lähiaja plaanidest. Korruptsioonivastase seaduse (KVS-i) revisjon ja korruptsiooniennetuse tegevuskava.** Kuidas eetika ja ennetusteemasid neis paremini kajastada?
- 2. Tehisintellekti eetiline kasutamine avalikus teenistuses.** Kas ja millistel tingimustel on tehisaruga info jagamine eetiline ning milliste piirangutega ja tingimustega võiksid avaliku sektori asutused siin arvestada? Kas oleks kasu konkreetsemate soovitude sõnastamisest asutustele ja avalikele teenistujatele?
- 3. Airi Mikli poolt esitatud teema arutelu:** seadusemuudatuse väljatöötamisel osalenud ametnik kaebab ministeeriumi halduskohtusse, kui ministeerium ei kooskõlasta tema osalusel väljatöötatud eelnõu. Millistel eetilistel kaalutlustel on võimalik sellist käitumist vaidlustada?

1. Ülevaade korruptsiooniennetuse valdkonna lähiaja plaanidest. Korruptsioonivastase seaduse (KVS-i) revisjon ja korruptsiooniennetuse tegevuskava.

Kätlin-Chris Kruusmaa andis ülevaate JDM-i on plaanidest teha KVS-i (korruptsioonivastane seadus) revisjon. Üks peamisi ajendeid selleks on kehtiva seaduse väga suur tõlgendamisruum, mida on ka kriminaalmenetluses erinevalt ära kasutatud. Revisjoni üks peamisi eesmärke on kaasajastada KVS ja selgelt eristada korruptsiooniennetuse (kus mängib olulist rolli ka eetika) ning kriminaalmenetluse sätteid. Kriminaalmenetluses kasutatavad sätteid peaksid olema konkreetse eelkõige rakendatavuse ning õigusselguse seisukohast. Oluline on ka see, et korruptsiooniennetuse sätteid oleksid paremini kohaldatavad erasektorile.

Samuti on plaanis uuendada korrupsiooniennetuse tegevuskava, kus võiks rohkem kajastada ka eetika valdkonna tegevusi. See võiks olla pikema perspektiiviga horisontaalne tegevuskava, ideaalis kuni 2035. aastani, sarnaselt Eesti 2035 tegevuskavaga.

Vastavate tegevuste rahastamise osas tehakse peagi otsus ning plaanis on palgata ka projektijuht järgmise aasta alguses. Revisjoni jaoks on plaanis kaasata erinevaid eksperte nii avalikust kui erasektorist, sealhulgas eetikanõukogust.

Tegevuskava elluviimine sõltub suuresti rahastusotsusest. JDMi poolne siht on, et nelja aasta pärast on jõustunud uuendatud korrupsioonivastane seadus. Poliitiline soov selles osas on praegu ebaselge, kuid selgus on eesmärgi saavutamiseks vajalik.

Korrupsiooniennetuse tegevuskava puutumus eetikaga avaldub eelkõige ennetus- ja teadlikkuse tõstmise tegevustes.

Väga oluline teema on olemasolevate korrupsiooni teemaluste e-koolituste uuendamine. See on eriti kriitiline uue korrupsioonivastase seaduse vastuvõtmise puhul. Samuti on oluline korrupsiooniennetuse võrgustiku taaskäivitamine, millega on juba edukalt alustatud. Ära märkimist väärib ka Korrupsioonivaba Eesti poolt eestveetava nõustamiskeskuse loomine ja selle toimimise toetamine.

Kavas on ka korrupsiooniriskide hindamise keskkonna loomine, mis oleks kasutatav nii avalikus kui erasektoris.

Eetikanõukogu tõdes, et korrupsiooniennetuse tegevuskava puhul väga oluline, et seal oleks selgelt korrupsiooni teemadest eristatud eetika teemad (sh koolitused). Eetikanõukogu soovib olla kaasatud tegevuskava tegevuste sõnastamise ja elluviimisse. Selleks on vaja jätkata igapäevast koostööd Justiits- ja Digiministeeriumi korrupsiooniennetuse meeskonnaga.

2. Tehisintellekti eetiline kasutamine avalikus teenistuses

Ott Velsberg tutvustas tehisaru rakendamise seisu avalikus sektoris. Ta rääkis ka lähemalt, mida on avalikus sektoris tehisaru vallas tehtud ning millised on viimase aasta olulisemad uuendused. Eetikanõukogu hinnangul on üheks olulisemaks murekohaks avalike teenistujate teadlikkus AI kasutamisest. On kuulda juhtumistest, kus näiteks ChatGPT-sse sisestatakse tundlikku teavet ning arvatakse, et see ei jää alles või ei osata lihtsalt analüüsida sellise tegevuse võimalikke tagajärgi. Samuti ei ole AI rakendamine enamuse asutuse sisekordades veel piisavalt adresseeritud.

[Euroopa Liidu AI määruse](#) üks eesmärk on tagada inimeste tervise, ohutuse ja põhiõiguste kaitse ning edendada seda, et tehisintellekti üha ulatuslikum kasutamine ühiskonnas püsiks inimkeskne ja usaldusväärne. See haagib [eetikakoodeksi](#) põhiväärtustega, mille kohaselt kasutatakse võimu seadusega ette nähtud piirides, teostatakse avalikku võimu ainult avalikes huvides ning järgitakse teabe kasutamisel kehtestatud piiranguid, austades konfidentsiaalsusnõuet ja isikute privaatsust.

Justiits- ja Digiministeeriumil on digiühiskonna arengukava raames plaanis sel aastal teha “tehisaru rakendamise tööriistakast”, mis pakuks asutustele nii tehnilist kui ka juriidilist tuge. See võiks aidata vastata ka küsimusele, milliste piirangutega ja tingimustega võiksid avaliku sektori asutused AI kasutamisel arvestada? Lisks on loomisel tehisaru liivakast, mis võimaldaks enne suure riskiga lahenduste kasutuselevõttu veenduda lahenduste vastavausel tehisaru määruse nõuetele.

Justiits- ja Digiministeeriumil on tegelikult juba mõnda aega tagasi loonud [andmekaitse ja isikuandmete vastutustundliku töötlemise põhimõtted](#), aga nende praktiline rakendamine asutustes on endiselt väljakutseid pakkuv. Üheks oluliseks kaalutluskohaks siin on tasakaalu leidmine ühiskondliku kasu ja üksikisiku privaatsusõiguse vahel.

Eetikanõukogu tõi välja, et AI rakendamise puhul avalikus sektoris tuleks senisest enam tähelepanu pöörata õiguslike raamistikule ja selle asjakohasusele ning rakendatavusele. Samuti toodi välja sihtrühma küsimus, praegu keskendutakse tehisintellekti rakendamisküsimustes peamiselt keskvalitsusele ja ministeeriumidele (vähe tegeletakse näiteks riigi hallatavate asutuste ja sihtasutustega, kuigi ka seal vajadus olemas).

Eetikanõukogu arutas ka, kas tehisaru kasutuselevõtmise teema puhul laiemalt oleks kasu konkreetsemate soovitude sõnastamisest asutustele ja avalikele teenistujatele (koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga)?

Eetikanõukogu leidis, et paari olulisema konkreetse keskse soovitude sõnastamisest tehisintellekti eetilise ja vastutustundliku kasutamise kohta võiks asutustele kasu olla. Järgmiseks koosolekuks võiksid need soovitud olemas olla ja seejärel saab neid asutustele tutvustada.

3. Airi Mikli poolt esitatud juhtumi arutelu: seadusemuudatuse väljatöötamisel osalenud ametnik kaebab ministeeriumi halduskohtusse, kui ministeerium ei kooskõlasta tema osalusel väljatöötatud eelnõu. Tegemist on hüpoteetilise näite ministeeriumi õigusloome valdkonna kohta, et koosolekul oleks võimalik arutada üldpõhimõtete üle, mitte keskenduda kaebaja isikule või muudele isiklikele detailidele.

Arutelus keskenduti ametniku rolli tajumisele ja avaliku ning erarolli eristamise vajadusele. See on oluline ka aru saamiseks, kas ja kuidas inimene saab aru organisatsiooni väärtustest ja ise tajub oma käitumise mõju. Ametnik on kodanik rahva teenistuses. Oma subjektiivsete õiguste kaitsmise vajadust tuleb alati hinnata avaliku huvi kontekstis ning arvestades avaliku teenistuse kuvandit.

Eetikanõukogu rõhutas, et igal inimesel on õigus kohtu poole pöörduda. Sellegipoolest tuleb oma subjektiivsete õiguste kaitsmise vajadust alati hinnata. Ametnik saab oma eriarvamust asutuse sees väljendada ning kasutada muid seaduslikke võimalusi oma eriarvamuse avaldamiseks. Seaduseelnõu vastuvõtmine on üldjuhul poliitiline otsus, ametniku osalemine selle väljatöötamises ei puuduta üldjuhul tema subjektiivseid õiguseid.

Lepiti ka kokku, et **järgmine eetikanõukogu koosolek toimub 28. novembril** ministeeriumide ühishoones. Käesolev protokoll avaldatakse eetikanõukogu veebilehel.

Küllli Taro

/allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku juhataja

Anna Laido

/allkirjastatud digitaalselt/

Protokollija